

HUSZÁROK HINTALOVA

Ma háromszáz éve annak a napja volt. 1703. május 21.–2003. május 21. Nap szerint háromszáz éve indultak el Rákóczi nevében és Rákóczi nevével Esze Tamás talpasai.

Szent István koronája, csak sosem viselte. Rákóczi-induló, csakhogy nem éppen korabeli. Minden mozdulásunk égi háttereket tologat ahhoz a kis, újabb köztéri rendezvényhez, melyet szétver, elmos egy banális májusi zápor vagy hirtelen hóvihár. Mivelhogy minden minket magunk előtt igazoló szertartás, bármilyen erőnlétmérés jól jön. Mivel Magyarország adott körülmények között szünetelt néha, de a magyar irodalom soha – hogyan volna fontos eszköze ennek a felemelő fénytörésnek, árnyjátéknak az irodalom. Mivel az elmúlt jobb napoknak, bebeszél aranykoroknak, vagy csak több méltósággal viselt, nagyobb pátozzsal felemlegetett, daliásnak becézett időknek egyik-másik nagy név a kulcsa, jelszava, manapság divatos szóval a kódja, mesebeli értelmű és töltetű szeszám-parancsa, most hogy immár háromszázadik évfordulója jött el a Rákóczi-időknek, Bárány Tamás e korról szóló népszerű regényével fogunk a varázslathoz. „Rákóczi zászlai” – rebejük bele az idei május huszonegyedikébe mely úgyis telített, duplán diadalmas várívó, birodalomostromló dátum, és most beleérthetjük, belefoglalhatjuk a 80 éves író köszöntését is.

A *Rákóczi zászlai* kötetecskéje mint cseppben a tenger, azt a zúgást hozza mely a „Recrudescunt...” utáni színes

sokadalom fölött morajlott. Úgy hajol oda a maga cselekményének sodrában az immár evangéliummá magasztosult egykori történés állomásaihoz, ahogy a stációkat követni illik, amikor ismétlődik a nagypéntek, annak a napja, pontról pontra, a betéve tudott parancsról újra meg újra belőlünk kiszabaduló áhítattal.

Nincs benne minden részlet, de ami benne válik részletté, az írói hangsúly választja, emeli ki a betéve tudott, a szívekbe vésett, a hagyománnyá kövült nagy parancsolatból, az viszont úgy szikrázik vissza, mint hókristályokról az egész nagy tél gyémántragyogása.

Délibáb játszik az utódokkal, vagy fénytörések, színbontások, déli bábjátékai? Mindig minden. Valóság és annak égi mása. Annak jegyében, amire Szabó Zoltán is figyelmeztet, hogy végül minden Shelleyt fogja igazolni, aki az emberiség el nem ismert, igazi törvényhozóinak a költőket mondta. A függetlenségi harcok hősei általában mindig elbuktak, megsemmisültek, de a legyőzött hadak mint nép, mint tömeg sohasem pusztultak el, nem semmisülhettek meg. Ezek közege sodorta, vitte tovább, lobogtatta, akár egymás hőseiért, jelképeiért át is nyúlva, ügyüket igazoló érvként ezeket a neveket mint kódokat: Leónidasz és Versingetorix, Szkander bég és Garibaldi – íme az egyik lehetséges „sikerlista”.

A másik oldalról érkezik Tell Vilmos, a makk felső, és Egmonté a nyitány, és Don Carlosé a szabadságkettős, Cavaradossi maga az ária, mivel állítólag egy zsoltárköltő pásztorkirályfi, valami Dávid mégis, azért is, örök érvénnyel legyőzte Góliátot.

Nem szabad szétválasztani ezeket: madame Klió és madame Tussaud közös sereglétét, mert az alaphelyzet mindig ugyanaz: egy kis néptől a nagy nép el akarja venni azt, ami hétköznap, mint a gyermek megunt játéka a porban hever, de veszély esetén hirtelen ráébred, hogy ez a legegységesebb kincse. Révai József teljes Josephus Flavius-

ANNA MARGIT, 1978

fordításának bemutatásakor úgy foglalta képletbe ezeket, hogy egy fanatizált zsidó hadsereg nekitámadt a világbíró kolosszusnak, és hősi elszántsággal vérzett a függetlenségéért akkor, amikor minden kis és nagy náció a birodalom barátságát kereste, mert valóságos vallásos hit volt abban a korban, hogy az istenség Rómát rendelte a világ urának, és egyetlen jótétemény megbújni szárnyai alatt.

A veszélyes szabadság délibábja ringatta mindig a politika hintalovát. Nem volt ez különbül a magyar dolgokban sem. A 17–18. századi közgondolkodás szerint az ország pusztulásának alapvető okai: „a bűnre teljességgel való magaráadás”, az olyan bűnök újrahonosodása, melyeket az elődök egyszer már kigyomláltak, Isten jótéteményeinek semmibevétele, helyette a bűn eszközeinek kigondolása, feltalálása, valamint az, hogy „Az előljárók a szörnyű bűnökben is előljárók”. Az előljárók tehát a népet is a bűnre

édesgetik. Továbbá a nyomorgatás, erőszak, törvénytelen-
ség valamint a „rút maga-elhívés”, felfuvalkodás.

Ha egyszer valaki nekifogna elvégezni a magyar ko-
rok költségvetését, egy ilyen áldatlan főkönyvelői sziszi-
fuszkodás azt hozná elő, hogy háttertestől, tájra boruló
viharfellegestől azok a daliás évek, a kuruckor kerültek
nekünk a legtöbbe. Mert mindenik veszteséglistának van-
nak lélegzetelállító tételei, de hát a tatárjárás elég rég volt,
túl rég a lélek mai HVG-i számára, a mohácsolást is nehéz
már érzelmileg közel hozni egy mai értelmű tőzsdekrach-
hoz, ám úgy Zrínyi Pétertől kezdve, „cakkumpakk” össze-
adva az agát, basát, szultánt, vasasnémetet, kettős-hármas
nyúzást, adózást megúszó állagát összmagyar nábobsa-
gunknak, melynek elkobzására ezúttal fél évszázados soro-
zatban tálcán kínáltunk ürügyet Bécsnek – ki fog derülni,
hogy többet tesz ki, mint majd Világos és Trianon együtt-
véve. Miközben Károlyi Sándor mégsem volt ős-Görgey,
s Nagymajtény nem volt Arad.

Előző korokban sem a nép, az istenadta, hanem az
erőhatalom volt a döntő tényező. De tengerifosztások és
trónfosztások után most a népről hirdetik ezt, demokráciá-
nak, népuralomnak becézik, s e kegyes, udvarias, hízelgő
konvenció mára már érték. Mint annyi minden, ami pin-
gálható és valódi kuruckoroknak, vetített és valóságos
1789-eknek és 1849-eknek eredménye. Az Edvárdok és
Tiborcbácsik közti új arányok, árfolyamok országos és
mondialis bevezetésének. Mi, magyarok ezért is szere-
tünk a kosztümös korok utóéletében gondolkodni: csak el
kell tolni a hangsúlyokat, s máris történelmi a felelősség,
de legalább a pátosz.

Az embernek óhatatlanul nem az ötlik fel párhuzá-
mul, hogy vajon mennyibe jött egy Mátyás megválasztása
a Duna jegén, s mennyibe jön egy mai sportcsarnok lehí-
tése egy korcsolya-világbajnokság alá. Mi, magyarok, ha
sürget az idő, jóízűen patópáلكodunk, aztán ha átme-
gy

a front, Petőfik ágaskodnak minden bokrban. Ezért sajnos másképp estek latba azon a Magyarországon a visegrádi vörösmárvány-ajtófélfafaragás, a nem digitális Corvina-gyártás és a fekete sereg szociális költségei, mint ezen a Magyarországon egy kiadós november hetedik vagy augusztus huszadiki rakétázás. Mert az idő a főszereplő, és Mátyás vagy Rákóczi udvarának ideiglenes fénye egykor másképp találkozott Európa északifényeivel, mint a mai recegepiskoltiak kerülamibekerüljei.

Sok potenciális szövetséges biztatott és bírált titokban. Sok ígérető hagyott cserben. A talán legmaradandóbb tanácsot e sok számító és tulajdon pecsenyesütésére készülő közül egyszer egy józan nyugat-európai adta: a Bercsényi Miklóssal tárgyaló hollandus követ, arra figyelmeztetvén talpig kosztümös marsallunkat egy tárogatós belépő alkalmával, hogy mikor ők kényszerültek a spanyol megszállás ellen kunkorodni, bizony ólomgomb fityegett a mentéjükön, nem karbunkulus.

Azt mondják, hogy a pusztai lovasnomád lét logikája hozta úgy, hogy már a kalandozások korában a nyereg mellett bőrzacskóban szárított hús pora volt kéznél, legalább olyan fontos kelléke a napokig, hetekig tartó hadilovaglásnak, mint a nyílvevő kötegszámra. Ebből a szárított húsporból bármikor táplálékot lehetett kotyvasztani. „Huszárok hintalovon”. A magyar találmányok között sorrendben első talán e Ness-leves: nevezhetjük akár Knorrugornak vagy hetumagor-Magginak is, s ide lehet számítani az Európa-szerűen etnikumtéglákból felépülő Szent István-i országot, mely elég tartósnak bizonyult térben és időben; utána jön a C-vitamin, a golyóstoll, talán a helikopter, a Rubik-kocka és most nemrég a vér-por. Sűrű időkhöz sűrű program, nem számítva a fogékonyságot, a hajlamot a honosításra. Senkinek nem lehet igaza, aki szerint csak a szüneteket lehetett kibírni. Bár amit a katonák el tudnak viselni, nem biztos, hogy a lakosság is. Ez a kérdés mindig

felmerül polgárháború, világháború, totális háború alkalmával.

Avagy tényleg csak a szünetekért lehetett kibírni? Most már, hogy elég távlat, tapasztalat gyűlt fel: látható ez a lüktetés. A „nekem már a rongyos is jó” fázis békaségge alá bujdosói már a tatárjárást, törökvilágot átvészeltető stratégiákra építhettek.

A Rákóczi-féle szabadságharc polgárháború volt a javából, valahol a német parasztháború és az amerikai gyarmatháború, az angol forradalom és a francia forradalom közötti skálán. Amit a katonák el tudtak viselni, elviselte tehát a lakosság is. Akinek sorsa a végtelen szabadságharc, annak csupa katonája van.

Az ilyen mozgalmak normarendszere más. A szenvedély a haza és szabadság tétje, fogalma, megperzselődése közelében más: felfokozott, találékony, termékeny. Amelyik nép, nemzet, nyelv, kultúra ilyesmibe képes keveredni, az tehetségét, csuklóját, mozgékonyágát, életképességét gyakorolja, mozgatja, koncentrálja, menti, működteti. Ilyen társadalmakban a bukás is győzelemhez vezet. Mert maga a túlélés.

Nem légüres tér volt ez, semmilyen szempontból. A kedélyünkbe éppen Rákóczival megérkező egyik legnagyobb és legmélyebbről felszakadó fájdalomkiáltásunk is – ha tetszik – idegen idióma. Úgy szól hogy: „Krasznahorka büszke vára...”

A nagy angol természetbúvár David Attenboroughnak a világ képes leírása közepette könnyedén odaszól valaki felvételező stábjából, hogy nono, vigyázzon: olyan feszültséget sugároz az aurája, hogy még a készülékek csúcselektronikája is berezel tőle. Pedig könnyű neki. Az ő hazáját nem robbantották fel. Nem az ő Radványi sötét erdőjét vágják le tövig és adták el uszadékfának. Ahogy Reményik írja 1933. február 27-én:

Írok haza...

Ó, ezek az új magyar bélyegek!
 Illesztgetem gondolattalanul
 Egymás mellé, – egyszer megdöbbenek:
 Széchenyi és Kossuth
 Néznek itt is merőn farkasszemet.
 Örökkévalóság magyar egébe
 Feltornyosult két óriási Hegy:
 Ugye kibékültök e kis levélen?
 Mert ez a levél...
 Mert ez a levél haza, – Cluj-ba megy.

Az örök emberi gyengeségek miatt mégse volt elég az erre fordult idő. Számunkra se, ellenünk se. Az első Habsburg-király után a törökök nem adtak más királyt, és ahogy az ismert április negyedike vicc megállapítja, nem erőltették a mohácsi vész évfordulójának megünneplését. Az örök emberi győzelmeket, gyengeségeket aki megúsza, időhöz, élményhez, lélegzethez, elégtételhez, építő erejű emlékekhez jutott. Ezeket legbelsőbb nádasaiban rejtegethette végig bárki elől. Ez volt a magyar Trója magyar falovassága.

A tatárok 1241-es csali-csordája máris beszédes eset, a leendő pesti partján a befagyott Dunának. Otthagyták, hadd lám, mit tesznek a magyarok. A magyarok pedig nem bírtak ellenállni, átjöttek, áthajtották... ezzel kijelölték, megmutatták, a legjobb muszkavezetőknél jobban a vastag jégen a csordát, a tankot is elbíró utat. Mondhatni mindenkinél előbb hívták be magukra az oroszokat.

Ahányszor Török Bálint, vagy Thököly Imre vagy Kossuth Lajos vagy a legutolsó szerencsétlen Károly király alatt megrepedt, beszakadt a továbbvezető út, nem egyszer a politikát vágták valakik győzelmesen ketté. Nem a jó vagy rossz politikát büntették. Egy nép, egy ország

nem azonos a kormányzatával. S végig nem az éppen aktuálissal. Semmilyen történelmi árfolyamon. Kicsit több. Jóval több. Akár a kultúrája vagy az irodalma. Olyan, hogy Magyarország szünetelt, lehetett bármikor, de olyan hogy a magyar irodalom – olyan soha. Nemcsak feldaraboltak, széthordtak egy országot, hanem elválasztották, el is szigetelték a különböző új karámokba terelt nyáját. Egy helyzet foglyaivá tették. Valaki próbálta-e így is mérlegelni ezt a folyamatot, talán mások esetében is történt ilyesmi a 20. század kezdetén? És lehet-e ezt továbbra is a szőnyeg alá seperni, amikor Bőjthe atya dévai ártatlan árvaháza és a Batthyanaeum egyaránt úgy van megint veszélyben, mint mikor Brennus önkényesen a kardját dobta egy mérleg serpenyőjébe logika, érv és igazság helyett, mondván hogy vae victis! S aki ezekben valaha is Budapestről segítkezik, kinek a cinkosa? Magyar Trója magyar falovassága bennünk van Rákóczi ideje óta. De hát se a győzelmes, se a gyászoló az ellenérveket nem szereti. Milyen szentkép az, melyen karcolás van?

Viszont volt-e olyan árnyoldala, szeplője például a lengyel történelemnek, mely a háromrészesre-szakítottság végére már beletörődik, s hajlandó három elkülönült részben gondolkodni?

Tinódi tudósít akár már előre is, Heltai, Thuróczy s a Névtelen már nemcsak a vérszerződőkről, hanem kései szerződészegőkről is tudnak, hogy el ne felejtjük: életünk egyetlen folyamatos szabadságharc lesz. Sebaj, mondhatnánk tréfás kedvvel, hogyha Heribert Illig elmélete kerekedik felül, akkor még csak úgy 1702-ben vagyunk, még semmi sem dőlt el, még minden megváltozhat az NB3, NB300 meccsek újrajátszásakor. „Ne féltsd” nép a miénk, kételkedni tudott mindig, bízni csak százévenként egyszer. Hátha ezek után is van még fél évezredünk, zöldebb évszázadunk. Magyarország az a kopott, magányos, torinói Trabant, magnyitogoszki Mercedes ott a napszíta sze-

metes mező szélén. Maholnap nem is látunk el úgysem ennél sokkal messzebb. De hát nem is szabad az embert nagyobb közösségbe, keretbe, kertbe, birodalomba ültetni, mint amennyit átfog a szeretetével. Ezért férkőzik közel az olvasó szívéhez Bárány Tamás emberszabásúvá méretezett történelme, e könyv konkrét meséje.

Magunkat hallgatva, az ember néha keserűen felkiáltana: gyerekek, ezek tényleg mi vagyunk még? Az örök elégedetlenek. Ungarische Malkontenten – így nevezték Bécsben a magyar ribilliót. A kifejezés pedig egy eredetileg franciából átfordult szó: „elégedetlen”. De hát csak Rákócziék a magyar elégedetlenek? Ilyen hosszan tartó elégedetlenséget, ilyen hosszantartó rebelliót ritkán látott a világ, – de ilyen hosszan tartó nép, ilyen hosszan tartó ország is alig van Európában. Ezt elégelte meg a többi?

Néha magunk is megelégtünk magunkat: milyen rejtélyes, de inkább jelképes Esze Tamás halála is! Nem fújó paripák robogásának, nem a kivívott diadal robbanásának esett áldozatául, hanem a saját táborunkon belül – békítés közben. Egy Esze Tamás mint a magyar történelem egyik múltó, alkalmi idegcsillapítója? Talán Petőfi is éppen a forradalom jogáról akarta meggyőzni a kozákokat, csak éppen roham, lovasroham, idegroham közben találta őket.

Mindig magunkra vállaltuk kis világunk, Hungária valamennyi esedékes gondját, a mindenkori „mai magyarokét”. Fogadkozások. Egymásba folyó, fonódó, gyűrűző hangozás a mindenkori légkör. Mint mikor majálisokon a MÁV-és egyéb tűzoltó-zenekarok hangolnak egymás közelében. A téma folytatólagos, az utolsó emberig. Minden nagyobb dolgunk vidéken ment végbe. A Budai Nagy Antalé Bábolnán, az Esze Tamásé Tarpán. És hát miféle félreeső hely Verecke vagy a Vöröstoronyi-szoros. Folytatólagos a téma: „Nagybercsényi Miklós mit gondolt magában... elfogyott szegénynek minden katonája... ha mégégszer azt üze-

ni...” Ezt az utolsó embert szeretnék már látni közülünk, ezt sürgetik.

A kapu sarkát, amin kifordul, befordul a dolog, a nemzet jelleme tartja. A nemzet néha csak lebegő, halványlila fogalom, néha a valóságos valóság valóságos neve volt. Szabó Zoltán, a *Szerelmes földrajz* szerzője, egyik legeredetibb és legeredményesebb nemzetfilozófusunk a harminchárom részre szakítottság korában, a hatágú síp egyik tárogatójának felejtethetlen kezelője, az ilyen képződményeket írta le, mint „az államhatárokon belül maradó virtuális vassüggöny” vagy a „népkiküszöbölés”. „A nemzet? A nemzet szó, amióta államosították, közszerhasznátú tartalma szerint magában foglalja azokat, akik a magyar ország (sic!) területén élnek, a magyar állam ama drót határaitól bekerítetten, amely a magyarok kétharmad részét a magyarok egyharmad részétől választja el szögeivel”. Ugyancsak tőle származik a fontos – és sajnos ma is táguló, ismétlődő érvényű árnyalat, miszerint: „a második világháború alatt a magyar szellemi életben a népvesztő nemzetmentők és nemzetvesztő népmentők néztek farkasszemet egymással”.

Rákóczitól Rákosiig, Kézsmárktól Kőhalomig a betelepítések, az erőszakkal megváltoztatott demográfiai helyzet ellenére, a bontások után is tisztán, egységesen felismerhető az egykori ország arculata. Még mára is megbontatlan képazonossága. A csigaház tartósabb egyelőre minden rögtönzésnél, ráépítésnél. Újabb világháborúra volna szükség lerobbantani az imázs folytonosságát. Pedig a kövek soha sehol még annyira sem adnak hangot a tiltakozásnak, mint a deportáltak. Miért is nem ordít legalább a táj. De mit is érne, ha csak a tájak kiáltanának az égre?

„...Jobban ékesíti a kart” – mondja Petőfi – „és mi mégis láncot hordunk”. Igen, olyan volt, hogy a magyar ország (így Szabó Zoltán-osan mondom és értem) szünetelt, de a magyar irodalom soha. Az a „vasszögekkel veretett...”

A kosztümös korok valamennyi hangulata, mintha egyetlenegynek megjelenítéseként, most itt van szimbolikusan a *Rákóczi zászlai* hatodik kiadásában is (Hét Krajcár Kiadó, 2003). Az előtt a hallatlan esemény előtt is tiszteleghetünk vele, hogy annyi minden után végleg leépítik, megszűnőben a magyar honvédség. Letagadhatatlan, hogy bizonyos szempontból ez Verecke óta végre egy monumentális mélypont. Miközben más szempontból diadalként ünnepelhető vívmány, eredmény. A kockázatok és mellékhatások tekintetében végkifejlet ugyebár.

A zászló, ha úgy vesszük, még Nagymajténynál letörtött úgyis. A többi csak hadfiviselet kérdése. Néprajzi múzeumokban gazdag és festői „rubáska”-típusok közt ott árválkodhatnak különböző fejlődési fázisai a mundér becsületének. Kacagány, röhögény... fapofa, fakabát. Fatalpú tájviselet, egy adott időtájban. Nem semmi – mondaná az új stílus elnéptelenkedés. Hiszen mindig szokás volt feljegyezni: ki alatt vala aszály vagy jégverés. Ítéletidők. Sámson, Saul, Béla és Bottyán megvakulásának freskói. Nemcsak az idegenvezetőkkel és muszkavezetőkkel beszélő köntöseink. Dolmányok, menték, sujtásos nadrágok, melyekért Madéfalván is csak veszedelem volt a bér. Kincstári gatyák, már mióta úgyis nyereg nélkül üljük meg a legmérgebb, legmakrancosabb követelményeket! Legalább illő késéssel, kíméletből, bár a budai basának be szabad jelenteni a jó hírt, hogy hivatalosan is megszűnt a magyar katonanemzet?

Ma már halott apósom, a közhonvédből lett ifjú gulágrab, 1945. április negyedikén esett fogságba Győrnél, korántsem legeslegutolsónak begyűjtött kis sakkfigurájaként a harci cselekményeknek, melyekről egy érdekes számítás, konvenció, szentencia eredményeképpen aztán fél évszázadig azt harsogták, hogy ekkor már Magyarország „felszabadítása” befejeztetett. Végül a kárpótlási jegyek máig elhúzózó kutyakomédiájával újból megalázták Budapesten, aki

el mert élni az újabb „felszabadulásig”, avagy helyettük a határon túlinak becézett utódaikat, akik egy előzőleg már emeletesen megalázott magyar sors megtestesült következményei voltak. Vashiányosak az acél hazug diadalmai után. A magyaroktól még a történelem logikáját is megvonták, bevonták, elkobozták mindenütt. Hányszoros túsok, mi! Már születésünk előtt hadifogságban és száműzetésben.

Rákóczi vállig érő szép haja a kopaszok és parókások korában. Az első kortársak Savoyai Ajgén és Vivaldi Antal... Rodostó olyan nekünk, mint Krasznojarszk, Arhangelszk, Kolima, Vorkuta lesz a későbbieknek. A fehérek közti európaiaknak. Minden csatlakozásunk egy temetőjárás is. Öregemberfejű meztelen Ámorok az oszlopokba fagyva, és a kamarilla szaglászó vigécei a korabeli világhálón. Franklin valószínűleg ilyenek ellen gyűjtötte be a villámokat.

„...S kisidő múltán megindul visszafelé a had, ugyanazon az úton, ahol jöttek. Most is egyenként ugratják át a kis szakadékot, s bizony időbe telik, amíg csak az első kompánia is átér – hát még egy egész zászlóalj! Hát még egy regiment! S mennyibe, míg az egész dandár!...” Mint a juhocskák a mesében, az elálmosodásig. Valaki mindig mindenütt elrontja a dolgot. De ez sajnos a trencsényi csata lesz abban a fogalom-hadifogságban, ahol a két szélső barakkban laknak Doberdó brigadéros és Donkanyar generális urak, szemben többnyire sosem egy orosz, egy olasz, egy osztrák, egy román, hanem egy-egy Pálffy, egy-egy Károlyi a császári oldalon, a bolsevik oldalon, vagy éppen átállóban.

Abban az európai pillanatban a Habsburg-állam abszolutisztikus gesztusára csak a magyar társadalom válaszott, tiltakozott felkeléssel. De az az európai trend akkor Ausztriát választotta, a Rákóczinak szövetségesként ígérkező cár is titokban ellenünk ajánlotta fel szövetségét. Vanak itt örökre megfejthetetlen titkok, de kérdezni csak szabad: meddig lesz, meddig marad valaki, aki csángóföldtől

Sopronkőhidáig legalább mint egy frontátvonulást megőrizze hajdani sebesülések, amputációk, balesetek sajkáját, helyét, legalább a hegeket? Hogyha Magyarország egyéb domborzata néha kihagy, szünetel is, de a magyar literatúra, a nyelv még meddig lüktet? Siklóstól Szilágyságig, Lendvától Munkácsig... Különben piros csizmák nyomát a pennák sűrűfekete vaddisznónyomait, Házsongárdok ormát valóban hóval lepi be a tél.

LÁSZLÓFFY ALADÁR